

Ørum Slot i Thy.

Af Severin Christensen Sortfeldt, Skjoldborg.

Omtrent midtvejs mellem den idylliske Morup Mølle og Ørum Sø ligger Voldstedet af det gamle Ørum Slot. Her bugter Åen sig bredt og mageligt i den fede, frugtbare Eng og krummer sig halvvejs omkring den østlige Del af det gamle Voldsted. En dyb, bred Grav tværs over Voldstedet afspærrede i sin Tid Slottet fuldstændig fra Omgivelserne, og når Vindebroen var trukket op og de harniskklædte Riddersmænd på Vagt, skulde der i de Dage Mandsmod og Forvoventhed til for at rende Storm mod Slottets Volde og Grave. Vest for Slottet lå Ladegården og Staldbygningerne.

Her nede, hvor nu kun Sivene ved Åens Bred hvisker om den svundne Tid, lå Slottet i mange Hundrede År og ligesom lyttede til Larmen der ude fra den store Verden; men det var ikke meget, som nåede så langt mod Nord eller så tæt ud til Vesterhavet. Her var som Regel stille og fredeligt; kun de vilde Fugles Skrig og deres Kampe i Rugetiden gjaldrede som en mægtig Diskant ind over Engen fra den nærliggende Ørum Sø, og fjernt i Vest ude bag de mægtige Klitter dundrede Vesterhavet sin tordnende Bas. Det var en mageløs Naturkoncert. Men så kom det 17de Århundrede med sine frygtelige Krige, og vilde Horder brød ind over Landet, røvede og plyndrede. Under Tredivårskrigen 1627 og 1644 blev Ørum Slot hjemsoget af Fjenderne, og efter disse to Overfald var Slottet så ødelagt, at næsten det hele var faldefærdigt. Beretningen om denne ødelæggelse findes på Rigsarkivet i København og viser os, hvor forfærdeligt disse vilde Krigerskarer havde huseret, men først vil vi kaste et Blik på det gamle Slots Historie.

Ørum Slot var oprindelig Krongods og nævnes første Gang i Valdemar Sejrs Jordebog 1231. Det kaldes da Øræn. Hvem, der oprindelig har bygget Slottet, vides ikke. I de urolige Tider, der fulgte efter Valdemar Sejrs Tid, blev Ørum Privateje. Den sidste af disse Ejere var *Bo Høg*, som 1367 skædede Slottet til Kong Valdemar Atterdag.¹) Om denne Bo Høg ved vi, at han 1360 var med til at underskrive Valdemar Atterdags Håndlæstning. 1367 nævnes han som Ridder, og 1377 anføres han på et Dokument som en af de ældste Riddere. Foruden Ørum Slot, som han solgte til Kongen, ejede han meget Gods sønden for Limfjorden, særlig i Sønder Nisum Sogn. Mest bekendt er Bo

Høg bleven ved, at han sammen med nogle andre Herremænd på Stimandsvis overfaldt en Del af Ribebispens og Gejstlighedens Gårde dernede og udplyndrede dem for Korn, Kvæg og Penge. Det var en lang Række Røverier, som disse Herremænd havde på Samvittigheden, men Tiden var jo også fuld af Uro og Lovløshed. Kun få År i Forvejen huserede Grev Gert og hans Horder her i Landet. Det var en Næverettens Tid. Men Kirken havde et frygteligt Middel til sin Rådighed, og det var Synd at sige, at den sparede på Krudtet eller gik varsomt til Værks overfor Synderne. Ved Danehoffet i Nyborg 1354 blev Bo Høg og hans Fæller sat i Band. Ifølge Bandbullens Ordlyd måtte ingen give dem Spise eller Drikke eller sidde til Bords med dem. Ingen måtte bede for dem, tale med dem eller dele Bolig med dem, for at de kunde mærke, at de var afskårne fra de Troendes Samfund ligesom rådne Lemmer og forbandede og overgivne i Djævelens Vold. Både i Jylland og på Øerne blev dette Band kundgjort fra alle Kirkerne, og Bo Høg og hans Kammerater har sikkert nok måttet krybe til Korset. Bag efter betød denne Bandsættelse dog ikke mere, end at Bo Høg, der hidtil kun var Væbner, ved en senere Lejlighed blev slagen til Ridder. Bo Høg var gift med *Sophie Frost*, en Datter af den i Folkevisen om "Kongens Søn af England" omtalte Hr. Esge Frost, der boede på Slottet Fjandhus i Sønder Nisum Sogn og ejede mange andre Gårde i Vestjylland. Ørum Slot var sikkert kommet i Bo Høgs Eje som Medgift med Hustruen Sophie Frost.

Hvornår Bo Høg er afgået ved Døden vides ikke, men han er sandsynligvis død som en meget gammel Mand inden det 14de Århundredes Slutning.

En Datter af Bo Høg og Sophie Frost hed Gunner og var to Gange gift. 1411 nævnes hun som Erland Kalvs Enke. Denne Erland Kalv er sandsynligvis den samme, som vi kender fra Valdemar Atterdags Historie. Han havde været Kongens Hovedsmand på Ålborghus og Riberhus, hvilke Borge han i Hansekrigens Dage havde overgivet til Holstenerne mod, at han beholdt Borgene i Pant og tillige blev Grevernes Befalingsmand på Riberhus. Da Kongen i 1373 fik en fordelagtig Fred med Holstenerne, måtte de jyske Stormænd, som havde sveget Kongens og Danmarks Sag, overgive sig på Nåde og Unåde. Blandt disse var også Erland Kalv, der måtte udlevere sine tre Borge til Kongen. Kong Valdemar skal ved den Lejlighed på sin bidende, ironiske Måde have ytret: "Des dages! det er en god Kalv. Med to Huse stak den af; som en Stud kommer den igen med tre!"

Som allerede nævnt fik Kong Valdemar Atterdag i Året 1367 Skøde på Ørum Slot, som derved påny blev Kronens Ejendom, men få År efter under

¹ 1367 primo her Boo Høgs skøtsbreff, met huilketh han skøther Iwer Perssøn på konning Waldemars weygne syn gordh oc gotz i Hasyngheherret, som er Ørwm gordh, meth al syth gotz, bygd og ubygd, arffwegotz oc købegotz, rørendes oc vrørendes etc.

Hansekrigen stormede en jysk Herremand, som hed *Mogens Maltesen*, Slottet og ødelagde det; men da Kongen havde fået Fred med sine udenrigske Fjender, tog han i Året 1373 ved Påsketid ”Forpligt” af Magnus Matthisøn (Mogens Maltesøn), at denne inden næstkommende Pinsedag skulde igen opbygge og fuldkommen reparere Ørum Slot og gøre det lige så godt igen med Bygninger, Huse, Grave, Volde, Barfred²) og Planker i alle Måder, som det var tilforn, førend han og hans Stalbrødre brød det ned i sidste Fejde, og desforuden skulde han forsyne det med så megen Forråd af Våben og Væge, Proviant og Inventarie-Gods, som i Brevet specificeres. Valdemar Atterdag byggede mange befæstede Borge rundt om i hele Landet for derved at styrke sin Magt, men dette Byggeri gik ofte ud over Landsbykirkerne. For at få Byggemateriale til sin Borg i Randers lod han 11 Landsbykirker i Omegnen nedbryde. Ørum Slot har dog på denne Tid kun været en tarvelig Bygning, i hvert Fald har Slottets Befæstning ikke været synderlig stærk, thi da Slottet blev ødelagt under Jydernes Opstand, får vi at vide, at det kun var befæstet med Grave, Hegn, Planker og et Forsvarsmiddel, som kaldes Barfred. Våben var der kun få af: 3 Armbrøster, 1 Armbrøstvinde og 2 Tylvtter Pile var det hele. Som tidligere anført var det den jydsk Herremand Mogens Maltesen og hans Mænd, der indtog Ørum og ødelagde Borgen, vel sagtens fordi de holdt med de andre oprørske, jyske Herremænd og med Holstenerne, men inden Valdemar Atterdag døde, måtte Mogens Maltesen genopføre Ørum Slot, samt forsyne Borgen med Proviant og Skyts, og som vi har set i det foregående, fik han ingen lang Frist. Kong Valdemar var en streng Herre.

1406 nævnes Ørum Slot atter. Det er *Per Høg*, en Søn af Bo Høg, som ved denne Lejlighed stadfæster og godkender sin Faders Skøde til Kongen, og fra nu af til 1660 hører vi kun Tale om de kongelige Fogder eller Lensmænd, men forinden vi går videre med Slottets og Lensmændenes Historie, som her skal fortæles i store Træk, vil vi kaste et Blik på Lensvæsenet i Danmark, særlig med Hensyn til Ørum Slot, som jo var et af de store Len.

Lensvæsenet er en ældgammel Institution, hvorved Kongerne og Stormændene tildelte deres betroede og velfortjente Mænd Jordegods og Pengeindtægter. Ørum Slot, der først var Krongods, siden Privateje, blev et kongeligt Len efter 1367, da Valdemar Atterdag kom i Besiddelse af Slottet og dets Tilliggende. Det er dog først i det 16de Århundrede, at vi véd noget af Betydning om Lenene i Danmark, og ved Reformationen skete der en stor Forandring, idet Kirkegodset efterhånden blev inddraget under Kronen, og der stadig oprettedes ny Len rundt omkring i Landet, både i

Danmark og Norge. Lensmændene havde deres Len på forskellige Vilkår. De Len, som Kongerne havde mest Fordel af, var de såkaldte *Regnskabslen* eller *Fadeburslen*. Lensmanden oppebar her kun en vis årlig Løn for at varetage Lenets Forretninger; Resten, det vil sige hele Overskuddet af Driften, gik direkte i Kongens Kasse. En anden Slags Len var *Afgiftslenene*, hvor Lensmanden skulde svare en vis Sum i Penge og Naturalier; det øvrige havde han så for sit eget Arbejde. Endelig hører vi om en tredje Slags Len, nemlig *Tjenestelenene*, der var fritaget for enhver Afgift til Kongen og uddeltes til særlig fortjente Mænd. Når Kongen trængte til Penge, lånte han af Rigets Stormænd og satte Lenene i Pant, der så blev *Pantelen*, indtil Kongen atter kunde indløse dem, eller Pantetiden var udløbet. Lensmændene tog så Lenenes Indtægter i Stedet for Renter, og i det 16de og 17de Århundrede var mange af Lenene ofte sat i Pant, thi de ødelæggende Krige krævede mange Penge.

Et og samme Len - f. Eks. Ørum - kunde ofte skifte Karakter. Til én Tid kunde det være Regnskabslen og til en anden Tid Pantelen o. s. fr. Dette beroede på forskellige Omstændigheder, blandt andet på hvordan det stod til med Kongens Finanser.

Når en Adelsmand fik et Len - og det var i Reglen kun de Adelige, som blev Lensmænd - udstedte Kongen et Brev til Lenets Bønder om, at de skulde adlyde den nye Lensmand. Dette Brev kaldte man et *Følgebrev*, og senere udstedtes det egentlige *Lensbrev*, der i Reglen begyndte således: ”Vi o.s.v. gøre alle vitterligt, at vi af vor synderlige Gunst og Nåde så og for Troskab og villig Tjeneste, som N. N. hidtil har gjort os og bevist os og Riget og herefter trolig skal gøre og bevise, nu har forlenet ham med vort og Kronens Len N. N., som N. N. hidtil har haft i Væge” Derefter følger så Betingelserne.³) Blandt disse lægger vi Mærke til, at nogle Lensbreve kun lød på et vist Åremål, andre på Livstid, ja undertiden træffer vi på Lensbreve, som også skulde gælde i Hustruens Levetid.

Et Lens Indtægter var først og fremmest *Landgilden*, som Lensmanden på Kongens Vegne skulde opkræve hos Bønderne i Lenet, og desuden var der altid en Del uvisse Indtægter, såsom Sagefald, Oldengæld o. fl.

Foruden den Afgift, som af Regnskabs- og Afgiftslenene skulde udredes til Kongen, var der for alle Lenene en fælles Forpligtelse, nemlig *Rostjenesten*, der bestod i, at de skulde udruste og underholde Ryttere til Landets Forsvar. *Nathold* til Kongen og hans Følge samt *Borgeleje* til Kongens Hofsinder eller Skytter hørte også i mange Tilfælde til de Forpligtelser, der hvilede på Lenene.

² ”Barfred” var et fritstående, stærkt Tårn, som kunde forsvares, når det øvrige af Slottet var indtaget.

³ Se Lensbrevet til Knud Gyldenstjerne i det følgende.

Ørum Slots Len havde i det 16de Århundrede en betydelig Udstrækning og omfattede Gods i alle fire thylandske Herreder, altså både Refs, Hassing, Hundborg Hillerslev Herreder. 1525 ansattes Ørum Lens visse Rente til 720 Mk.s Værdi. 1540 var Lenets visse Indtægter 55 Mk. i Penge, 102 Tdr. Rug, 481 Tdr. Byg, 9 Tdr. Smør, 73 Svin, 78 Får og Lam, 76 Gæs, 112 Høns, 5 ½ Td. 8 Snese Ål og 2 Tdr. Helt. Desuden kommer hertil såde uvisse Indtægter, hvis Størrelse varierer meget fra et År til et andet. Størrelsen af disse Indtægter kan ikke opgives.

1574 var Kongens Indtægt af Lenet steget i betydelig Grad. Der opgives nu som visse Indtægter: 83 Mk. i Penge, 214 Tdr. Rug, 1185 Tdr. Byg, 6 Tdr. Havre, 10 Tdr. Smør, 72 Svin, 193 Får og Lam, 74 Gæs, 113 Høns, 888 Gæsterheste og 45 Fedenødder. 1559 skulde Ørum udruste 24 Ryttere til Krigstjeneste, men 1563 kun 6 Ryttere. Dertil kom så Forpligtelsen til Nathold, der bestod i at yde Kongen og hans Rejsfølge Husly og Underhold på Rejse, hvad der sikkert kunde være en betydelig Udgift for Lensmanden.

Hvor stort Ørum Slots Len var til enhver Tid, kan ikke opgives, men vi har to Opgivelser, nemlig fra 1568 og 1661, der hver især viser os Lenets Størrelse og i sidste Tilfælde også Indtægten. Indberetningen af 1568 skete ifølge kongelig Befaling, og Opgørelsen af 1661 blev foretaget i Anledning af den ny Regeringsform, hvorefter Lenene blev ophævede og i mange Tilfælde bortsolgt til private.

Efterfølgende Oversigt over det Bøndergods, som i 1661 tilhørte Ørum Len, er kun tilnærmelsesvis rigtig. Listen fra 1568 er derimod mere nøjagtig. Der blev jo stadig byttet og handlet, snart her og snart dér, og i Listen fra 1661 mangler bl.a. Opgivelsen af Kronens Andel af Korntienden i de fleste Sogne i Thy.⁴)

Det Bøndergods, som Ørum Slotslen omfattede i 1568 og 1661, var følgende:

Sogn	1568			1661		
	Gårde	Boel	Huse	Gårde	Boel	Huse
Heltborg	2	1	1	5	1	0
Ydby	6	5	4	8	2	12
Gjettrup	1	2	2	1	1 ½	0
Hurup	1	2	2	1	0	0
Hvidbjerg Th.	5	1	10	11	3	20
Søndbjerg	4	2	12	6	2 ½	21
Odby	0	1	0	1	0	1
Ørum	8	10	9	8	10 ½	0
Bedsted	6	19	21	6 ½	13 ½	1
Hvidbjerg v. Å	1	2	0	1	1	0
Hørdum	2	0	1	2	0	0
Snedsted	0	0	0	2	0	0
Skyum	18	7	16	16	8	18
Grurup	1	0	1	1	0	0
Stagstrup	3	0	1	4	0	0

⁴ De, som ønsker nøjere Oplysning om disse Forhold, henvises til "Kronens Skøder", 2det Bind, pag. 118 f.)

	1568			1661		
Sjørring	12	5	7	16	7	20
Vang	10	3	9	11	4	16
Thorup	0	0	0	8	6	8
Thorsted	4	1	3	5	1 ½	8
Tilsted	0	0	2	2	1	3
Skjoldborg	8	2	11	7	7	18
Ø. Vandet	2	1	0	5	1	0
Vigsø	0	0	0	2	0	0
Hillerslev	24	8	11	19	6	11
Nors	3	0	1	2	6	8
Sennels	14	4	22	10	5	17
V. Vandet	2	0	4	1	1	2
Hjardemål	2	0	0	2	0	0
Hansted	0	0	0	2	0	3
Østerild	1	0	0	6	5 ¼	12
Tved	1	0	0	0	0	5
Rør	0	0	0	2	1	1
Hundstrup	0	0	0	1	0	1
Kåstrup	0	0	0	2	0	1
Thisted Landsogn	4	0	1	8	3	1
Skinnerup	0	0	0	½	0	0
Hundborg	2	3	4	0	0	0
Jannerup	0	1	1	0	0	0
Hassing	1	0	0	0	0	0
Boddum	3	1	4	0	0	0
Arup	2	0	2	1	0	0
Elsø (Mors)	0	0	0	1	0	0

Af foranstående Oversigt fremgår det, at i 1568 hørte 153 Gårde, 81 Boel, 162 Huse og 8 Møller (ikke nævnt i Oversigten) til Ørum Slots Len, og i 1661 var der 186 Gårde, omtrent 100 Boel, ca. 200 Huse og 4 Møller til Lenet, hvis samlede Indkomst udgjorde 2764 Tdr. Rug og Byg (Hartkorn) og 190 Tdr. Havre. I Opgørelsen over Lenet er hver Tønde Hartkorn sat til 35 Rdl., hvorfor hele Værdien af Ørum Slot med tilhørende Gods ved denne Tid (1661) bliver ca. 105.000 Rdl.

Som vi sér af Oversigten, var Godset meget spredt, i Reglen kun nogle enkelte Ejendomme i hvert Sogn; men der var dog enkelte Sogne, hvor største Parten hørte under Ørum Len.

Selv om også Ørum Slot lå ude i et afsides Hjørne af Landet, blev det dog i høj Grad berørt af det 17de Århundredes Krige og led stor Overlast, særlig ved de fremmede Krigsmænds Indkvartering. Går vi derimod 100 År længere tilbage, til Grevefejdens Tid, 1534-36, hører vi intet om Ørum Slot; ethvert Spor fra denne urolige Tid er for Ørums Vedkommende visket ud, men vi véd, at i denne Egn "huserede" Bondeføreren Oluf Duus og hans Mænd. Vestervig Kloster blev dengang udplyndret og brændt, og fra Vestervig til Ørum Slot er der ikke nogen lang Vej; men, som sagt, både Historien og Sagnet tier og melder intet om, hvad der er sket ved det gamle Slot i disse bevægede Dage.

I Kejserkrigen, efter Chr. 4des mislykkede Forsøg på at komme Protestanterne til Hjælp nede i Tyskland, trængte Wallensteins Tropper ind i Jylland, jagende en dansk Hærafdeling foran sig. Den

udvalgte Prins Christian, Kong Chr. 4des ældste Søn, nåede i Spidsen for en dansk, hvervet Hærstyrke til Thisted, men hans kongelige Højhed var syg og lidende; han havde, som han selv påstod, fået en Kugle i Benet, men en samtidig Skribent her fra Thy fortæller, at Prinsen faldt af Vognen lidt vest for Byen og brækkede sit ene Ben. Da man véd, at Prinsen var i høj Grad forfalden til Drik, ligger det nær at antage, at han i Fuldskab er falden af Vognen. Den efterfølgende danske Hærstyrke, ca. 2000 Mand, bestod for største Parten af hvervede Tyskere, der optrådte som en ren Røverbande. Prinsen blev dog ikke mange Dage i Thisted, thi de kejserlige Tropper var i Hælene på ham og hans Hær, og Prinsen, der var på Vej til Ålborg, måtte søge ud til Havet for at undgå Fangenskab. Ved Thorup Strand skal han være kommen om Bord på en Skude og slap så over til Norge. De kejserlige Tropper af Wallensteins Hær, der kom til Landet nord for Limfjorden, var under Kommando af en Oberstløjtnant Hatzfeld og blev nu i Slutningen af Året 1627 indkvarterede i Thy og Vendsyssel, hvilke Landsdele led meget i den påfølgende Tid. På Ørum Slot og i Omegnen lå Oberst Bousmards Ryttere, og om dette Regiment, der mest bestod af Franskmænd, hedder det, at de havde været en Rædsel for Thyboerne, fordi Mandstugten var så ringe. Rytterne havde røvet og plyndret efter bedste Evne, og de $\frac{3}{4}$ af Befolkningen var forjagne fra Hus og Hjem. Ritmester, Baron Sirot, der ledede Afmarschen, da dette Regiment i Foråret 1628 forlod Thy, beklagede sig stærkt over disse Krigsmænds Opførsel. ”Nu har de igen fornylig skåret Halsen over på en Kvinde,” skriver han, og Misdæderne vilde de ikke røbe, så han kunde ikke holde Styr på dem. En anden tysk Ritmester, der skulde dække Afmarschen med sit Kompagni, fortæller ligeledes, at han kun med største Besvær fik de franske Ryttere til at tilbagelevere de medtagne Bønderheste; ja, endog deres Chef, Oberst Bousmard, var så gridsk, at han nogle Dage før Afrejsen lod Bønder fra Thy føre 200 Okser samt Læder, Voks og andre værdifulde Ting til Kolding.⁵) Da Oberst Bousmard og hans Folk var rejst bort, fik Ørum Indkvartering af Hauptmann Strohs Fodfolk-Kompagni, der så blev liggende, til alle Tyskerne rejste bort, hvilket skete den 12te Juni 1629. Hvordan Landet har set ud efter deres Afrejse, har vi ikke fuldt Rede på, men vi véd, at Ørum Slot var i høj Grad udplyndret og ødelagt. Den 30te Oktober 1635 blev Ørum Slots Ladegårde synet og besigtiget af 12 Synsvidner, og disse fandt, at flere af Bygningerne var ”forrådnede og faldefærdige”.

I disse Synsvidners Beretning hedder det:

”Først ehr bleffuen os påuist en *Kornlåle*, som stander vesten udi Ladegården, ehr trediuuffe Fagh” . . formadnet.

Fåhus østen i Ladegården, 10 Fag, aldeles forrådneth.

Fåhus sønden i Ladegården, 10 Fag, forrådneth.

Fåhus norden i Ladegården, 6 Fag, forfalden.

Nok en liden *Stald*, 5 Fag, forfalden, så der findes nu ikke uden en *Hølade* på Ørum Slots Ladegårde, som er så ved Magt, at den kan stå eller være tjenlig, og dersom den blive ståendes ved Magt, skal der endelig gøres noget ved den søndre Side for Storm og Vejrs Skyld.

Ridestalden, 11 Fag, er forrådneth, så der ikke uden stor Fare kan stå Heste deri, når det blæser.

Vindebroen, som er 11 Favne lang, er aldeles forrådneth, så ingen med Vogne eller gændes kan komme op eller ned uden stor Fare.

Borgegårdens søndre Hus, hvori Borgestuen findes, er 14 Bindinger og hænger på 6 Støtter.

De andre Huse er også forrådnede og i en meget ødelagt Tilstand.

I Januar Måned 1644 blev hele Jylland og dermed også Thy atter oversvømmet af Fjender. Det var Svenskerne, som fra Trediveårskrigens Valpladser nede i Tyskland gjorde Indfald i Danmark.

Hvorledes disse vilde Krigskarle huserede her i Thy, fremgår tydeligst af efterfølgende Synsforretning over Ørum Slot, afholdt den 20de November 1645, nogle få Måneder efter Svenskernes Bortrejse:

LADEGÅRDEN:

Øxenhuset, en *Stald* i østre Ende. Loftet, Bomtræ, Spiltover med Bomme og Krybber nedbrudt og Indbygningen i Fæstalden (nedbrudt).

Kornladen er ganske skrøbelig og utjenlig både på Tømmer og Tag og står på Fald.

Følle(?)stalden, al Indbygningen nedbrudt - er meget brøstfæddig.

Et Hus til Hopperne. Spiltove og Krybber nedbrudte, Bindsler, Bindere og Forstykker forrådnede, desligest Stolper og Taget brøstfæddigt.

Høladen er på Udsiden (?) i 6 Sparrer forrådneth

Det lidet *Hus* ved Enden af Laden, som Ladefogden har sit Kammer (i), er Loftet borte, Vinduerne ude og Sengstederne borte.

STALDGÅRDEN:

Ridestalden for største Parten forrådneth, Stolperne i Stykker. Væggene udslagne. Indvendig er alle Spiltover nedbrudt og borte, Vinduerne ude, Sengsteder og (?) borte, Dørene med Hængslers borte.

⁵ Efter ”Aus das Leben M. v. Hatzfeld” ved C. Klitgård.

Kusk-Stalden? er ganske utjenlig, både på Tømmer, Ler og Tag.

Tørvehuset og *Smedien*, er Tømmer og Tag ganske forrådneth.

Vindebroen mellem Slottet og Staldgården, er Stolperne såvel som Bjækerne og Boller forrådneth.

BORGEGÅRDEN:

Det vestre Hus, Herren har sine Værelser i: *Portekammeret*: 6 Vinduer ude, Dørene med Beslag borte.

Frueerstuen og *et Kammer* derhos: 26 Vinduer ude, Dørene med Hængsler og Låse borte.

Røstekammeret: 8 Vinduer ude, Dørene med Låse og Hængsler borte.

Skriverstuen: 10 Vinduer ude, Dørene med Låse, alt borte. Ellers er samme Hus overalt meget brøstfæddigt og forrådneth.

Det søndre Hus: Borgestuen og *Ridefogdens Kammer* udi, er Indbygningen nedbrudt, Vinduerne og Dørene med alt borte. Tømmeret og Taget ganske forrådneth, så samme Hus er utjenlig at stå

Det østre Hus, Bryggerset er udi, er og Stolperne på den østre Side forrådneth, 2 Bjælker i Stykker, Taget ellers meget brøstfæddigt.

Det nordre Hus, som *Underskriverens* og *Kældersvendens Kamre* (er udi). *Item 2 Kamre*, som Smør og Flask annammes udi, 12 Vinduer ude, alle Dørene med Låse og alt borte. Samme Hus er ellers meget brøstfæddigt på Tømmer, Ler og Tag, (tjener) ikke at stå, men behøves vel at nedtages og af ny forfærdiges, ellers falder det af sig selv ned, og så hvad af Tømmeret ellers kunde tjene brydes i Stykker.

Efter denne Beskrivelse kan man sige, at Fjenderne havde gjort så megen Ødelæggelse og Skade på det gamle Slot, som de kunde overkomme, når det ikke skulde brændes af eller helt jævnes med Jorden.

1647 afholdtes der en ny Synsforretning over Ørum Slot, og af denne fremgik det, at Bygningerne var meget brøstfæddige, og vi får tillige Oplysning om, hvor mange Fag de forskellige Huse bestod af:

STALDGÅRDEN:

Et Hus sønden i Gården..... 18 Fag

Vognhuset derhos 5 Fag

Et Hus vesten i Gården..... 11 Fag

Tvende Huse mellem Staldgården (og Ladegården?); det ene 10 Fag, det andet 4 Fag.

LADEGÅRDEN:

Kornladen, 30 Fag, vesten i Gården

Et andet Hus der nordenfor..... 11 Fag

Et Hus norden i Gnarden 12 Fag

BORGEGÅRDEN (Slottet):

Et Hus vesten i Gården 19 Fag

Et Hus sønden i Gården 13 Fag

Et Hus østen i Gården 14 Fag

Et Hus norden i Gården 12 Fag

På Grundlag af disse Synsforretninger indsendte Lensmanden følgende Andragende til Kongen:

”På det underdanigst for hans kgl. Majestæt, min allernådigste Herre, andrages, hvorledes Ørum Slot og dets tilliggende Ladegård på Bygninger er meget brøstfæddigt og af Fjendernes Gevalt forødt, så at en stor Del af Bygningerne er aldeles borte. Største Delen af det, som igen er, på Tømmer og Tag ganske forrådneth, så at man ikke uden stor Frygt og Fare i Husene både på Borggården og i Ladegården kan indkomme. Kornladen og Høladen står på Fald og er aldeles utjenlig til noget som enten Korn eller Hø at indlægge. Skønnes og ikke noget Middel at være, hvorved Kornladen kunde hjælpes og forbedres, uden den af ny måtte opbygges, hvilke Bygningers Brøstfæddighed Eders kgl. Majestæt velforordnede Commissarier nogen Tid efter Fjendernes Udmarschering af Landet nok skammelige haver fornummet og synet det, og i deres Offsigt? udi Eders Majestæt indleveret finde beskrevet og desforuden af Syns- og Tingsvidner er at forfare, hvorledes Bygningerne er så meget forrådneth og utjenlige, underdanigst derfor til Eders kgl. Majestæts Befaling henstiller, om Eders Majestæt nådig ville bevilge noget derpå at måtte bekoste til samme Huse at opbygge, hvilket jeg underdanigst synes ved dette Middel bedst og ved ringeste Bekostning kunde ske, at et Hus i Borggården samt Kornladen blev nedbrudt og igen af ny opbyggt. Bygningstømmer dertil kunde fra Norge afhentes, desligeste Sten fra Ålborg og Kalk fra Mariager. Tag så meget til samme to Huse behov gøres kunde hos Bønderne ved Eders kgl. Majestæt Nådes Befaling til dem derom til Veje bringes og forskaffes. Og hvad Tømmer i samme to Huse kunde vise, som igen til Bygning er tjenlig, kan siden de andre Huse, som mest Hjælp behøver, igen (der)med forbedres og repareres, hvilket således ved allerringeste Bekostning kan ske og underdanigste dette således til Eders kgl. Majestæt vil have henstillet og ønske Eders kgl. Majestæt herhos et langvarigt og fredeligt Regimente under den allerhøjeste Guds Beskyttelse og Beskærmelse.

København, den 13de April Anno 1647.

Eders kgl. Majestæts

underdanigste Tjener

Christoffer Huas,

egen Hånd.”

Hvor stor en Reparation der så blev foretaget på det gamle Slot og dets Udhuse, vides ikke, men vi har et Billede af Slottet og dets Omgivelser i Resens Atlas fra ca. 1677, altså nogle År efter den store

ødelæggelse i Krigstiderne. Slottet har sikkert også lidt Skade under Svenskekrigen 1657-60, men derom har jeg ikke fundet noget.

På Billedet i Resens Atlas ser vi Slottet (A), der består af fire 1-etages Huse, omflydt af Åen (B), der løber fra Morup Mølle til Ørum Sø (H). I den vestlige Længde, som ifølge den foranstående Synsforretnings Oplysninger beboedes af Herren på Slottet, ser vi en Porthvælvning. Vindebroen, der velsagtens har været lige for Porten, ses ikke på Billedet. Staldgården (C) består nu kun af to Huse, et større og et mindre. (D) er en Smedie og (E) et Hus af Græstørv. Ladegården (F) ligger et Stykke vest for Slottet, tilsyneladende oppe på Bakken øst for Ørum Kirke (G). (I) er en Indhegning (Kvægfold), og (K) skal forestille Vestervig Kirke. Ved (L) ses Morup Mølle.

Lensmændene på Ørum.

Siden 1367, da Bo Høg skødede Slottet til Kongen, har det sikkert haft Lensmænd, men om de første af disse véd vi intet.

1418 nævnes en Hr. *Wendelbo* som Lensmand på Ørum. Han havde en Foged, der hed *Jesse Thorbernsøn*.

1469 var *Lars Abildgård* Foged på Ørum. Den første Lensmand, vi véd noget om, er *Strange Nielsen* (Strangesen).

Han er sandsynligvis en Søn af den bekendte Ridder *Niels Strangesøn* til Norringtoft i Sjærring Sogn og dennes tredje Hustru, *Ingeborg Dosenrodde*. Man gætter på at *Strange Nielsen* er født ca. 1414, men Årstallet er usikkert. Faderen var dengang en gammel Mand og døde 1424. *Strange Nielsen* blev senere Ridder, Rigsråd og 1478 Hovmester for Prins Hans, der som bekendt tre År senere blev Konge i Danmark. Efter Hans's Tronbestigelse blev *Strange Nielsen* Righofmester, hvilket Embede han beklædte i nogle År. 1488 var han Lensmand på Ørum Slot, men længe i Forvejen var han kendt i Thy, thi allerede 1440 havde han givet en Del Gods til Vestervig Kloster. Han nævnes ved forskellige Lejligheder, f. Eks. som Sendemand til Sverige, som nærværende på Landemødet i Odense, ved Dronning Margrethes Hylding 1387 o. fl. St.

Det vides ikke, hvad År *Strange Nielsen* døde, men han levede endnu 1498.

Hans Hustru hed *Anne Clausdatter* (Lange), og hun var fra *Gården Nørholm*, der ligger nede ved *Vardeå* Med hende fik *Strange Nielsen* denne Gård i Eje, og den blev i Familien en Tid lang.

*Strange Nielsen*s Søn, *Ebbe Strangesøn*, var også Lensmand på Ørum, hvor han nævnes 1497 og 1501. Denne Adelsmand er bleven mest bekendt ved, at han i Kompagniskab med en anden Herremand overfaldt Righofmesteren *Poul Laxmand*, sårede denne med Dolkestik i Brystet, hvorpå de kastede *Laxmand* ud i Vandet med disse Ord: "Du hedder *Laxmand*. Svøm nu, som din Natur er!" Overfaldet fandt Sted i Året 1502 på Højbroplads i København. Morderne flygtede straks hjem til deres Gårde, men i Stedet for at straffe dem, lagde Kongen Sag mod den døde *Poul Laxmand* og fik ham dømt for Højforræderi, således at Arvingerne mistede alt, hvad de skulde have arvet efter den rige og mægtige Righofmester. Hvorledes det egentlig forholdt sig med denne Sag, er aldrig bleven fuldt ud opklaret, men kort Tid efter, at Dommen over *Poul Laxmand* blev afsagt, blev *Ebbe Strangesen* Rigsråd. Mordet på *Laxmand* er sandsynligvis forøvet i Fuldskab, da det hedder om *Strangesøn* og hans Staldbroder (*Bjørn Andersen* til *Stenalt*), at de den Dag havde "ædt og drukket sammen".

1505 blev *Ebbe Strangesøn* Lensmand på Hagenskov. Han var gift med *Kirsten Clausdatter* (Bryske) fra *Løgismose*. Hun fik 1497 Pantebrev på alt det Gods, som hendes Mand ejede i Ørum og på Mors, og dette Gods skulde så tilfalde hende, hvis hun overlevede ham, uden de havde haft Børn sammen. Da *Ebbe Strangesøn* døde ca. 1507, ægtede hun Hovedsmanden på *Kielerhus* *Henneke Ahlefeldt*. Denne forlangte siden på sin Hustrus Vegne Ørum Slot i Pant, men Sagen blev udsat, og dens Udfald kendes ikke.

Børglumbispen *Niels Styggesen Rosenkrantz* var to Gange Lensmand over Ørum Slot, sidste Gang fra 1515-31, da han havde Slottet som Pantelen for 2500 Gylden, som han havde lånt Kongen.

Om denne Mand véd vi, at han var Søn af *Anders Nielsen Stygge* til *Hevringholm* og *Berete Eilersdatter Rønnow*, og efter at have valgt den gejstlige Løbebane blev han 1481 Provst og Forstander for Klosteret i *Børglum*. 1486 blev han Biskop og lovede ved denne Lejlighed at være Kongen, Dronningen og deres Børn tro og aldrig handle imod deres Interesser.

Han forstod fuldt ud den Kunst at vende Kappen efter Vinden og var ved alle Lejligheder, hvor det gjaldt hans egen økonomiske Fordel, en meget nærig og pengegridsk Mand, I *Skibykrøniken*, som skal være forfattet af *Bisp Niels Stygges* Samtidige, den fra Reformationstiden så berømte *Poul Helgesen*, og som 1650 blev fundet indmuret i *Skiby Kirke* på *Sjælland*, hedder det om *Niels Stygge*, at da han blev Biskop, aflagde han alt *Munkevæsen* og alt *Åndsliv*;

hele sit Liv lige til sin Alderdom tilbragte han med Spil og Leg, kåde Løjer, Kort og Terninger og med at dreje Pile, hvad der morede ham meget; ellers var han aldrig glad, uden når han var omgivet af adelige Bolersker eller af Spasmagere, Gøglere og Smigrere. Trods al sin Snedighed og sit fiffige Rånkespind led Niels Stygge dog den Krænkelse, at han engang i Kong Hans' Tid ved en vanærende Dom blev udstødt af Rigsrådet, og hvad der sikkert for ham var det værste, han måtte betale en stor Bøde, inden han blev genoptaget i Rådet. 1519 blev han kasseret som Biskop i Børglum, og hans Søstersøn Stygge Krumpen overtog dette Embede, men Niels Stygge vedblev dog at være Provst, og det gav gode Indtægter.

Den gamle Exbiskop døde 1533, måske over 80 År gl., og han blev begravet i Børglum Klosterkirke. Hans Ligsten, der nu er opstillet ved Kirkens Nordmur, fortæller os, at her i Graven ligger Biskop Niels' Ben, men "hvor hans Sjæl er, får vi ikke at vide", føjer Kirkehistorikeren Pontoppidan til.

I Året 1515, umiddelbart før Bisp Niels Stygge anden Gang fik Ørum Len i Pant, var Lenet pantsat til *Hans Johansen Lindenov* (til Fovslet nede i Koldingegnen) for 7000 Mk. lybsk, som Kongen havde lånt. Denne Herremand, der er den ældste af dette Navn, døde ca. 1535.

Holger Holgersen Rosenkrans til Boller ved Horsens blev Lensmand over Ørum 1531. Han var Søn af Rigsråd Holger Eriksen Rosenkrans og Fru Anna Meinstrup, der var Holger Eriksens anden Hustru. Faderen døde, før Sønnen blev født, og Moderen drog til Hoffet med sin lille Søn, hvor han fik sin Opdragelse. Allerede 1524 fik han Ridderslaget og blev snart en rig Mand, idet han modtog en stor Arv fra Norge, hvorom der dog blev ført en stor Strid. Han blev efterhånden Lensmand forskellige Steder og viste sig som en Fjende af Gejstlighedens verdslige Magt, men hans glimrende Løbebane blev brat afsluttet. Under Grevens Fejde, hvor han var en ivrig Forkæmper for Adelens og Christian den III.s Sag, faldt han i Slaget ved Svenstrup den 15. Oktober 1534, kun 38 År gl. Han var en af Hovedanførerne i Slaget. Ørum Len havde han i Pant for 2500 Gylden. Hans Enke, Kirstine Friis, giftede sig senere med den følgende Lensmand, Hr. Gabriel Gyldenstjerne. I Hornslet Kirke findes en noget forslidt Ligsten, der bærer Billedet af en Ridder i Panser og Plade samt følgende Inskription:

"Her ligger erlig oc welbyrdige mand och strenge ridder her Holger Roszenkrantz tiill Boller, som bleff slagen for Ålborrius y thet år, som mandt schreff mdxxxiiij, och thenne sten haffver erlig och welbyrdighe kvinne Fru Kirstine Gabriell Gyllenstiernis ladit lagdt her, som før war fornefvade her Holger Rosenkrantzis Høstrve."

Holger Rosenkrans' gamle Moder, Fru Anna Meinstrup, bekendt for sin hvasse Tunge, blev også dræbt i denne Krig. Den 20de Januar 1535 søgte hun Beskyttelse hos Grev Kristoffer på Ringsted Landsting, hvor Greven selv var til Stede, men da hun ikke kunde styre sin skræppe Mund, blev hun dræbt lige for Grevens øjne af nogle københavnske Borgere og Liget på det ræste mishandlet. På hendes Ligsten, der også findes i Hornslet Kirke, er udhugget en ualmindelig tyk Kvindefigur og nedenunder og ved Siderne læses: "Her liger erlig och velbyrdig qvindhe fru Anne Holgers, Hr. Hendric Meinertorps dotter, som var lands dommere i sieland, som the forredhere ihielslog i grevens tiid 1535. Hves siel gud glede!"

Efter Holger Rosenkrans' Død beholdt hans Enke Ørum Len til 1536, da hun giftede sig med *Gabriel Gyldenstjerne*, som var Lensmand på Ørum 1536-55. Han er bekendt for sine mange Retstrætter, hvoraf han tabte de fleste, og for sin store Rigdom. Han måtte flere Gange forstrække Regeringen med Penge. 1536 overtog han Ørum som Pantelen for de 2500 Gylden, som Kongen i sin Tid (1515) havde lånt af Biskop Niels Stygge. 1546 blev Pantesummen forhøjet med 500 Gylden og 1547 endvidere forhøjet med 2000 Mk. lybsk. Gabriel Gyldenstjerne var under Slutningen af Grevens Fejde. (1535-36) Lensmand på Københavns Slot; det havde dog sikkert været en meget vanskelig Stilling under disse Forhold, da Belejringen pinte Københavns Indbyggere til Hungersdøden, men efter al Sandsynlighed har han ikke været i Byen. Han blev ofte benyttet til diplomatiske Hverv, blev Rigsråd og var i det hele taget en meget formående Mand, men Penge giver jo også Anseelse. Da han døde 1555 på Store Restrup, hvilken Gård han også ejede, satte hans efterlevende Hustru Kirstine Friis en pragtfuld Ligsten over ham i Sønderholm Kirke.

Denne Kirstine Friis, som nu var Enke anden Gang, var Datter af Jep Friis til Lyngholm. Hun døde 1565.

Præsten Chr. Nielsen Juel i Strandby på Himmerland har i sin Årbog skrevet følgende Vers, som skal være efter Inskriptionen på Gabriel Gyldenstjernes Ligsten:

"Her ligger erlig oc welbyrdig mand
Gabriel Gyldenstjerne til Restruphede hand
En Kongens Hoffuetzmand til Ørum leen,
Han døde en salig Christi wen,
Der mand schreff mdl oc V år,
Da lagdes hans liig på bår.
Her huoss huiler sig han hustru kier,
Welbyrdiig frue Kistine Frisdatter,
Jep Fris til Lyungholm hendes Fader vår,
Frwe Heluig hinde til werden bar.
The leffuede både y werden gudelig,
I Christo døde de christelig,
Med hannom leffuer de nu euindelig.
16 Maii år 1565⁶)

⁶ Skal være Kirstine Friises Dødsdag.

I en Rettertingsdom, afsagt 1552 af Kongen selv mellem Gabriel Gyldenstjerne og *Niels Michelsen*, Foged på Ørum, berettes, at Niels Michelsen rømte bort, da han skulde tiltales, fordi han ikke havde aflagt nøjagtigt Regnskab. Dommen gik ud på, at tiltalte skulde føres tilbage til det Sted, hvor Gerningen skete, og straffes efter Loven.

Den 18. April 1556 skrev Kongen et Brev til Fru Kirstine, Gabriel Gyldenstiernes Efterleverske, i Anledning af, at hun efter Knud Gyldenstjernes⁷⁾ Beretning ikke har villet modtage de 4000 Jachimsdalere og 2000 rinske Gylden i Guld, hvormed Knud Gyldenstjerne efter Kongens Befaling har villet indløse Ørum Slot og Len fra hende; men da hun afviste ham med unyttige Ord, befales det hende at modtage Indløsningssummen efter Pantebrevens Lydelse og lade Knud Gyldenstjerne følge Ørum Slot og Len med klart Inventarium, Jordebøger, Breve og andet; i modsat Fald skal han indlægge Pengene hos Otto Brahe og Erik Podebusk, som skulle forvare dem ”til troer Hænde”. Da der klages over, at hun ikke pløjer eller sår til Lenet, påbydes dette hende, indtil hun bliver af med det, at Kronen ingen Skade skal lide.

Samme År udsteder Kongen Kvittering til Knud Gyldenstjerne på tre kgl. Pantebreve, som denne på Kongens Vegne har indløst fra Fru Kirstine, Gabriel Gyldenstjernes Efterleverske, og leveret Kongen selv i dennes Kammer på Københavns Slot. Det ene udstedt 1531 til Hr. Holger Rosenkrants på Ørum Slot og Len for 2500 rhinske Gylden i Guld; det andet og tredje 1546 og 47, hvorved Pantet blev forhøjet for Gabriel Gyldenstjerne med 500 Gylden i Guld og 2000 Mk. lybsk.

1556-61 var *Knud Henriksen Gyldenstjerne* Lensmand over Ørum. Denne Mands Liv var meget omskifteligt, og man har rettet stærke Anker mod hans Hæderlighed, men det er meget muligt, at man har gjort ham Uret, særlig ved Bedømmelsen af hans Forhold til den fangne Kong Christian den II. Han havde modtaget en efter den Tid lerd Uddannelse og blev Magister, og i en uhyre vanskelig Tid blev han Biskop over Fyns Stift. Det var i Året 1529, at den gamle snedige Biskop Jens Andersen Beldenak afstod Stiftet til Knud Gyldenstjerne mod en årlig Pengesum. Gyldenstjerne hørte den ny Tid til, og skønt han var katolsk Biskop, stillede han sig meget velvilligt overfor den ny Lære. Derfor kaldte også Poul Helgesen, der var den katolske Kirkes eneste, virkelig dygtige Forsvarer, ham ”den troløse Skinbiskop”. Lutheranerne kaldte ham ”den ærlige og fromme Biskop”, men i det Klageskrift, som i 1536 efter alle Biskoppernes Fængsling blev rettet mod dem, hedder det om Knud Gyldenstjerne: ”Han har hverken villet være Papist eller

evangelisk, men har ført et eget Regimente og vilde kaldes Herre af Fyn.”

Knud Gyldenstjerne var ikke afholdt af Folkets brede Lag, thi han beskyldtes for at have ført Chr. II i en Fælde. Hvor stor en Part af Skylden, der kan lægges på Knud Gyldenstjernes Skuldre, er ikke så let at afgøre, men faktisk holdt han ikke sit givne Ord til Kong Chr. II. 1534 var han ivrig for Christian den III.s Sag, men to År efter måtte han dog sammen med de øvrige Bisper vandre i Fængsel, og da han efter et Års Forløb atter kom på fri Fod, levede han Resten af sit Liv som verdslig Stormand.

Han giftede sig med Jytte Podebusk, der var Enke efter den i Slaget ved Svenstrup faldne Rigsråd Niels Broch til Estrup. Hun ejede mange Herregårde, og 1556 fik han Ørum Slot som Pantelen med Forpligtelse til for sine egne Penge at indløse Pantebrevet hos Fru Kirstine Friis og overlade det til Kongen.⁸⁾ Samtidig måtte Knud Gyldenstjerne love, at han ikke vilde tage Renter af de Penge, som Kongen havde lånt af ham. Det syntes at være hårde Betingelser, den forhenværende Biskop måtte indgå på, men Lenet har sikkert nok været meget indbringende. Ved samme Lejlighed fik han også Vestervig Kloster i Forlening. 3 År efter havde Knud Gyldenstjerne indløst Panterne, og nu fik han Forleningsbrev både på Ørum Slot og Vestervig Kloster. Dette Brev anføres her i sin Helhed, for at man kan danne sig en Mening om, hvorledes et sådant Aktstykke fra Fortiden tog sig ud:

”Vi Frederik den Anden o.s.v. gør alle vitterligt, at vi af vor synderlig Gunst og Nåde, så og for Troskab og villig Tjeneste, som os elskelig Knud Gyldenstiernn, vor Mand og Tjener os og Riget hertil gjort og bevist haver og herefter troligen gøre og bevise må og skal, have undt og forlenet og nu med dette vort åbne Brev unde og forlene fornævnte Knud Gyldenstiernn vort Slot Ørum og vort Kloster Vestervig med Bønder og Tjenere og al deres Rente og rette Tilliggelse, intet undtaget, som han nu selv dertil udi Værgen haver, at have, nyde, bruge og beholde udi tre samfulde År næst efter dette åbne Brevs Dato Regning, dog at han årlig hver St. Hansdag, Midsommer, skal give og deraf til Afgift tre Tusinde gode møntede og uforfalskede Jokumsdalere og dennem til gode rente lade fornøje vor Rentemester på vore Vegne, og skal han nu til St. Hansdag, Midsommer, førstkommendes udgive forskrevne 3 Tusinde Daler for det næste forleden Års Rente År 1558 og siden så forfølge År efter andet; så længe hin haver samme Len, skal han og gøre os gode Rede og Regnskab for alle Sagefald, Gårdfastning, Gæsteri og al anden uvisse Rente og siden tredie Parten deraf at komme os til gode, og hvis Vrag, som strander under fornævnte Ørum og Vestervig Len, skal han lade bjerge på hans egen Bekostning og årligen derfor gøre os gode Rede og

⁷ Lensmand over Ørum efter Gabriel Gyldenstjerne.

⁸ Se Pag. 24.

Regnskab og det siden altsammen at komme os til bedste. Sammeledes skal han tjene os og Riget deraf med 24 geruste Heste med glaffuende (?) inden Riget på hans egen Kost og Tæring, og skal han holde os og vort medhavendes Folk og Heste tre Nætter om Året, når vor Vej falder der frem; skal han bygge og forbedre fornævnte Slot og Kloster og dennem holde ved god Hævd og Magt og Tjenerne dertil liggendes ere ved Lovskel og Ret og ingen af dem uforrette mod Loven eller og dem udfæste af deres Gårde, imedens og al den Stund de årlig til gode Rede yde og udgive deres Landgilde og anden Rettighed og holde deres Gårde ved Hævd og Magt, og skal han ikke heller besvære dem med noget nyt Husbondhold eller på ægge dem nogen anden ny Besværing i nogen Måde. Sammeledes skal han frede Jagten og aldeles intet jage eller jage lade, skyde eller skyde lade på nogen (af) de Enemærker, Skove og Ejendomme, der tilligger, uden aleneste på de Skove og Ejendomme, som han med Adelen haver Lod og Del og er Adelens eget Arvegods, og skal han ikke heller forhugge eller forhugge lade nogen (af) de Skove, der tilligger, til Upligt i nogen Måde; thi forbyde vi alle, ihvor de helst ere eller være kunde, særdeles vore Fogder Embedsmænd og alle andre fornævnte Knudt Gyldenstiern herimod på fornævnte Ørum Slot og Vestervig Kloster eller nogen deres Rente eller rette Tilliggelser, eftersom foreskrevet står, at hindre eller udi nogen Måde Forfang at gøre under vor Hylleste og Nåde.

Givet på vor Gård tidl Odense den 15 Dag February År 1559.

Under vor Signet
Friderich.”

Knud Gyldenstjerne døde på Vestervig Kloster 1568, og hans Hustru overlevede ham i 5 År. De er begge begravede i Århus Domkirke, og deres Grave dækkes af en smuk, hvid Ligsten, hvorpå er udhugget de afdødes Billeder i Legemsstørrelser. Inskriptionen, der er affattet på Dansk, begynder således:

”Her wuder hviler en erlig och welbirdiig mandt, Knudt Gildenstjerne til Agard hede hand, en høfvidsmand ofver forleeninger tree, Ørvn, Lundt och Westervig closter ware thee. Ther mandt screff 1568 år, soef hand i Herren af helsot och icke af sår i Westervig closter, then hoglerde mandt, then ottende dag Decembris wpgaff hand sin ånd. Her hoss hviler och hands hvsvrve kier, erlig och welbirdig Jvdit Podebusk med ere, til Vosborg hennes seedegårdt, ther mandt screff 1573 År . . .”

1561 afstod Knud Gyldenstjerne Ørum Slots Len til Kongen, men beholdt Vestervig indtil sin Død.⁹⁾

⁹⁾ 1557 får Kronens Lensmand Pål æg om at sælge Korn til Kronens Bønder for 1 Daler Tønden og gøre Regnskab derfor, da der er Dyrtid på Korn. Ved denne Lejlighed skulde Knud Gyldenstjerne af Ørum Len udlevere 5 Læster Rug og 8

Frans Bilde blev så Lensmand over Ørum fra 1561 -65. Lenet blev først givet ham som Regnskabslen, 1562 som Afgiftslen mod en Afgift af 500 Daler årlig og Halvdelen af de uvisse Indtægter. Endelig 1564 fik hans Enke *Edele Hardenberg* Lenet i Pant for 5451 ½Daler, 817 Lod Sølv og 420 Mk. Renten af disse Penge (5 pCt.) skulde så fradrages i Afgiften. Frans Bilde var en lærd Mand. 1533 gik han i Skole i Wittenberg, og Året efter under Grevens Fejde gik han i Malmø Skole, og her blev han i 9 Uger holdt fangen af Byens Borgere. Han blev siden en af de Mænd, der fik meget betydelige Forleninger.

Fra 1547 til 48 var han Lensmand over Dronningborg, 1548-57 i Silkeborg, 1557-60 i Vrejlev, 1560-61 i Varberg og blev som før nævnt Lensmand over Ørum 1561.

I Slaget ved Øland den 11. Septbr. 1563 var Bilde Underadmiral på den af Peder Skram kommanderede Flåde. En Kanonkugle gjorde her Ende på hans Liv.

Hans Hustru, der beholdt Lenet til 1565, døde 1581 og ligger begravet på Horne Kirkegård på Fyn.

1665 blev der i Anledning af Krigen udskrevet Knægte af Lenene; de skulde møde i København med gode Værger og de bedste Klæder. Den, der ikke mødte, blev straffet på Livet. Ørum Len skulde stille 400 Mand. Når Edel Hardenberg fik Lov til at beholde Lenet efter sin Mands Død, kom det sikkert deraf, at Kongen i 1564 lånte 16,000 Daler af hende, og Ørum Slot blev sat i Pant.

Olaf Munk indløste 1565 Pantet, men Året efter blev det atter pantsat for de samme Summer, som er nævnt under den foregående Lensmand; senere bliver Pantet forhøjet med 1000 Gylden, 5866 Daler, 4706 Mk. og 1567 yderligere forhøjet med 2000 Daler, så det var efter den Tids Forhold store Summer, det drejede sig om. Oluf Munk var en Søn af Landsdommer Mogens Munk, den Mand, der på en snedig Måde bragte Chr. II Adelens Opsigelsesbrev. Efter at have studeret i Køn blev Oluf Munk Magister, og efter mange Besværligheder og Bedragerier nåede han i Året 1535 at få Kong Chr. III.s Stadfæstelse på, at han skulde være sin Farbroder Iver Munks Efterfølger som Biskop i Ribe. Pavelig Indvielse nåede han ikke; derimod opnåede han et Slags Skinvalg af Domkapitlet, idet han ved nogle Kanniker blev ført til Bispesædet i Domkirkens Kor.

1536 blev han fængslet i København og sad fangen indtil den 7de Maj 1537, da han skriftlig lovede at være Kongen tro, anerkende den ny Tilstand og - at gifte sig inden År og Dag. Han giftede sig så med Drude Rantzau, en Slægtning af den bekendte Feltherre Johan Rantzau, og levede nu som verdslig Stormand, der fik mange Forleninger og deltog i adskillige ærefulde Hverv; men han skildres

Læster Byg. (1 Læst Rug regnes til 30 Tdr. og 1 Læst Byg til 36 Tdr.)

Året efter får Knud Gyldenstjerne Pål æg om i Ørum og Vestervig Len at lade bage 40 Læster hårdt Kavringbrød til Orlogsskibene.

som en godsk ær, havesyg og trættek ær Person, der på enhver Måde søgte at pille så meget som muligt ud af sine underordnede. Særlig klager Bønderne over, at han egenmægtig vilde forhøje de gamle Landgildeafgifter. Han skal være død 1569, over 70 År gl., og ligger begravet i Hjerm Kirke, hvor en pragtfuld Ligsten endnu ses. Hans Hustru døde først i 1606.

Ludvig Munk Olufsen, Søn af fornævnte Oluf Munk, var Lensmand over Ørum fra 1569 til 1595 og havde Lenet på de samme Betingelser som Faderen. Han indløste senere Pantet og svarede så en årlig Afgift af 800-850 Daler. I Året 1584 lod han forfærdige Signeter til Herredsseglene i Thy; hans Navn står på disse Segl, der er de ældste i denne Landsdel, og 1578 fik Lensmanden på Ørum, Ludvig Munk, Befaling til at lade bygge en Skibsbro ved Oddesund og holde en Pram og Båd der, da Vadestedet mellem de to Odder var farligt, og 1580 fik han ny Ordre til at bygge en Bro over Vadestedet.

Ludvig Munk, som også blev kaldet "den tykke", var gift med Anne Lykke, som efter Mandens Død 1505 en Tid lang boede på Thisted Bisgård. Hun var Søster til den næste Lensmand på Ørum, Erik Lykke.

1593 var det galt med Ludvig Munks Regnskaber. I flere År havde han ikke aflagt noget Regnskab, og han skyldte Kongen en stor Sum Penge. Han får derfor streng Ordre til at gøre sit Regnskab klart til 1ste Maj, ellers vil Kongen overdrage Lenet til en anden, der vil svare sin Afgift til Kronen i rette Tid.

Senere hen på Året kræver Kongen ham igen og truer med Afskedigelse. Han får dog samme År nyt Forleningsbrev på Ørum, så han må have klaret en Del af Gædden; men 1590, fire År efter Ludvig Munks Død, kræver Kongen Arvingerne for Resten af Afgiften af Ørum Slot og Len.

Denne Gæld blev betalt 1601. Dette År fik Ludvig Munks Enke Anne Lykke Kvittering af Kongen for Restgælden 75 Daler 1 ½ Ort, som nu var indbetalt i Rentekammeret.

Så fik Ludvig Munk vel Fred i sin Grav.

Den næste Lensmand hed Erik Lykke. Han ejede Havnø og Eskjær og var gift med Dorthe Iversdatter Krabbe. En Tid lang var han Hofjunker, senere Lensmand forskellige Steder, sidst fra 1505-47 over Ørum. 1596 forfattede Præsterne i Hundborg Herred en gejstlig Jordebog¹⁰) efter Forlangende af Lensmanden Erik Lykke til Eskjær. Denne Jordebog gemmes nu på Landsarkivet i Viborg. Erik Lykke døde 1602 og er begravet i Grinderslev Kirke.

Fra 1597 til 1600 var Johan Rud ifl Møgelkjær og Løgismose Lensmand over Ørum. Afgiften af Lenet var 900 Daler. Johan Rud havde studeret forskellige Steder i Udlandet, blev dernæst

Hofjunker og endelig Lensmand. Han var gift med Anne Eriksdatter Hardenberg og døde 1609. Hun overlevede ham i mange År og døde 1625. De er begge begravede i Rårup Kirke.

Den næste Lensmand var Jørgen Lange til Odden og flere Gårde. Han var født 1577 på Odden, studerede i Viborg, Sorø, Strasborg, Genf og Padua, rejste i Frankrig og Italien og deltog i den nederlandske Krig, hvor han blev Major og Oberstvagtmester. På en Rejse i Tyskland faldt han i Fangenskab og måtte selv løskøbe sig. 1608-10 var han Lensmand på Vestervig Kloster, 1610-13 på Ørum, deltog med Hæder i Kalmarkrigen, blev 1616 Rigmarsk og Ridder og døde 1619 på Birkelse. Han var gift med Sophie Brahe Stensdatter til Bodumbisgård. De er begge begravede i Frue Kirke i Ålborg.¹¹⁾

Afgiften af Ørum Len var 900 Daler.

Den næste Lensmand var Mogens Kå til Støvringgård fra 1613-19, dernæst Tønne Friis til Hesselager fra 1619-22. Under denne sidste Lensmand var Afgiften af Lenet 2300 Daler. Disse to Herremænd lignede hinanden deri, at de begge i deres unge År studerede i Udlandet, blev senere Hofjunkere og senere Lensmænd forskellige Steder. Oluf Parsberg til Sødal var Lensmand på Ørum 1622-24. Han var også Ridder og Rigsråd. Under Begyndelsen af Kejserkrigen var Reinhold Heidersdorf til Rugballegård Lensmand på Ørum. Han måtte forlade Lenet 1627, da de kejserlige bemægtigede sig Jylland. Kornskatten af Ørum Len var før Fjendens Indfald leveret til Hans Søfrensen, Tolder i Ålborg, som siden måtte gøre Regnskab derfor. Denne Skat udgjorde ialt 149 Tdr. 3 Skpr. Rug, 148 Tdr. 2 ½ Skp. Malt og 230 Tdr. Havre og gemtes sædvanlig i et Kornhus i Thisted, sønder i Byen. Heidersdorf var Ungkarl, Hofjunker 1612; 1615-20 var han Køgemester ved Hoffet, derpå Lensmand, først på Ørum og senere på Sejlstrup, boede tilsidst i Odense og døde 1639.

Tage Andersen Thott til Egede var Lensmand over Ørum Len efter Kejserkrigens Afslutning til 1631. 1607 studerede han ved Universitetet i Padua, senere Ritmester, Ridder. To Gange gift. En Søster Margrethe skikkede sig ilde og dræbte sit Barn.

Fra 1631 til 35 var Gunde Lange Lensmand over Ørum. Han var Herre til Breining og Købygård. Som ung studerede han flere Steder hjemme og ude. I Kalmarkrigen blev han såret ved Belejrningen af Elfsborg, men kom sig dog at sit Sår, 1615 blev han Kannik i Ribe, senere Lensmand i Sejlstrup, Landsdommer i Jylland, Lensmand på Ørum og sidst på Ålborgbus. Han var gift med Anne Nielsdatter

¹⁰ Se Årbog for Thisted Amt 1913.

¹¹ 1597 skal Johan Rud anvende 100 Daler på Istandsættelsen af Tagene på Ørum Slot, og 1598 skal Ørum Len levere 400 Tdr. Havre til Kongens Heste på Kronborg.

Det synes, som om Bygningerne allerede ved denne Tid har været brøstfældige, for 1602 skal Iver Juul og Thomas Maltesen besigtige Bygningerne på Ørum Slot og indsende Besigtigelsen til Kancelliet.

Krabbe til Kølbygård og døde 1652, omtrent 76 År gl., og blev begravet i Thisted Kirke.

Kristoffer Hvas til Hennegård havde Ørum Len fra 1635 til 1650 og betalte først den samme Afgift som de foregående Lensmænd (2300 Daler). 1646 fik han Afgiften nedsat til 1850 Daler. Han var født på Mors og færdedes i sin Ungdom meget i Udlandet som Krieger. Skønt han hørte til den lavere Adel, nød han dog stor Anseelse og fik i Året 1648 mange Stemmer til Rigsrådet. Som Krieger var han med i Tyskland 1625 og satte ved denne Lejlighed Halvdelen af sin Formue over Styr. Senere var han med i Svenskekrigen 1643-45 og blev såret i Kampen. Ved den anden Svenskekrigs Udbrud 1657 blev han udnævnt til Rytteroberst og dannede så hurtigt et Rytterregiment på 1000 Mand, at han allerede i Februar kunde slutte sig til Hovedhæren, der stod nede i Holsten under Anførsel af Anders Bille. Da de Danske hørte, at Karl Gustav nærmede sig i Ilmarsche fra Polen, holdt de Krigsråd om, hvilken Stilling det var klogest for den danske Hær at indtage. Kristoffer Hvas rådede til at indtage en Flankestilling ved Marsklandene og opgive Frontstillingen Hamborg-Lybæk. Man fulgte Kristoffer Hvas' Råd, og Nederlaget blev afgørende.

Også Hvas' Regiment blev adsplittet; en Del flygtede mod Nord gennem Jylland og blev fanget af Svenskerne, Resten, deriblandt Hvas, slap over til Fyn. Herfra blev Hvas kaldet over til Sjælland for at holde Strandvagt, men kort Tid efter (18de Februar 1658) døde han i København, 60 År gl. Han var gift med Anne Staverskov.

Den sidste Lensmand hed *Mandrup Due*. Han var født 1598 på Oxholm, studerede først i Tübingen og Leyden, foretog Rejser i England og Frankrig og var med i Krigen 1627. 1629 stod han Skrifte i Odense for et Drab, var Lensmand på Åstrup 1646-50 og endelig Lensmand på Ørum 1650-59. Døde 1660 og blev begravet i Selde Kirke. Hans Hustru Anne Skeel Albertsdatter er også begravet i Selde Kirke.

Efter 1660 blev Lenet til et kongeligt *Amt*, og Gård og Gods solgtes til Privatejendom.

1661 købte *Elisabeth Berus*, afdøde Hamborgerkøbmand Albert Baldtser Berus' Enke, og hendes Broder, *Leonhard Marselis*, der havde været Berus' Kompagnon, Ørum Slot og Gods for 105,625 1/2 Rdl. 13 1/4 Sk. med adelig Frihed. Samme År købte de Birkeretten til Ørum Birk for 600 Rdl. Ørum Slot blev så siden overdraget til Baldtser Berus' Søn, *Gabriel Berus*, og da han døde temmelig forgædet 1679, overtog Svogeren *Poul v. Klingenberg* Ørum og ejede Gården til 1685.

Poul Klingenberg var født i Hamborg den 18de Oktober 1615 og var Søn af Jochim K. og Gardruth Allers. 1631 kom han i Tjeneste hos Købmand

Albert Baldtser Berus i Hamborg. Efter 3 Års Forløb blev han Bogholder hos Berus og senere dennes Kompagnon. Da K. i 1652 kom hjem fra en Udenlandsrejse, var Berus syg. K. ønskede nu at indgå Troløvelse med Berus' ældste Datter Anna, men den 20de August samme År døde Berus, og først senere fik K. Løfte på Datteren, der dog forblev meget koldsindig overfor ham, og nu gav han sig i Tjeneste hos den danske Regering, der 1653 udnævnte ham til Generalpostmester. 1654 blev han så gift med Jomfru Elisabeth Berus, en Søster til den førnævnte Anna Berus.

Klingenberg har uden Tvivl været en dygtig Mand med gode Kundskaber, særlig i Botanik, og den danske Regering benyttede ham også på mange Områder, både som Leder af Postvæsenet, Diplomat og Handelsmand. 1669 blev han ophøjet i Adelsstanden og hed derefter Poul von Klingenberg. Hans Våben var en guldkronet Guldklokke på et sort Felt, og på Hjelmen sås en Guldkrone. 1670 blev han Etatsråd. Desuden fortsatte han sin afdøde Svigerfaders Forretning i Hamborg og havde store Forretninger alene eller i Kompagni med andre (Cort Adeler, Silius, Gabriel Marselis o. fl.), især ved Leverancer til Hær og Flåde.

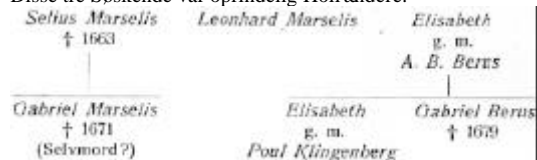
Han blev efterhånden en meget rig Mand, der ejede mange Gårde rundt omkring i Landet, og betegnes tillige som en nær og snu Forretningsmand, som forstod at mele sin egen Kage.

En Svoger, Gabriel Berus, der ejede Godserne Wandsbeck og *Ørum* samt en Part i Mariager Kloster, døde 1679, og det viste sig, at hans Ejendomme var i høj Grad forgædede. Klingenberg overtog så Boet og Forpligtelse til at svare hver sit, og hvad Fordringer, der kunde fremkomme.

1642 havde Klingenberg's Svigerfader Albert Berus og Gabriel Marselis¹²) oprettet en Kontrakt med den danske Krone om, at de skulde afhente i Spanien og levere 20,000 Laster Salt. Denne Kontrakt var ikke bleven opfyldt, og ved en Dom 1682 blev Berus' og Marselis' Arvinger dømt til at betale 184,224 Rdl. 33 Sk. til Kongen, hver med Halvdelen. Da Klingenberg havde overtaget disse Arvingers Forpligtelser, kom han alene til at klare Gædden, og der blev så gjort Udlæg i forskellige Ejendomme, også i Ørum Slot; men Klingenberg klarede sig dog nogenlunde over disse Vanskeligheder mod, at han afstod Postvæsenet, som gav en betydelig årlig Indtægt, til Kongens Søn med

¹² 1653 blev *Selius Marselis*, en hollandsk Købmand, der var bosat i Kristiania, Direktør og Inspektør over det norske Postvæsen. Selius Marselis var 14 År ældre end Klingenberg, og hans Søster var gift med dennes Svigerfader Albert Berus. En broder, *Leonhard Marselis*, var Berus' Kompagnon.

Disse tre Søsken var oprindelig Hollændere.

Sophie Amalie Moth, Grev Christian Gyldenløve. Ved denne Imødekommenhed fra Klingenberg Side tog Saltsagen et for Klingenberg heldigt Forløb. Et kongeligt Reskript derom lyder således: ". . . . For hvad han således allerunderdanigst kunde have at fordrø, have vi o.s.v. givet ham og hans Arvinger til evindeligt Arv og Ejendom det til Os, for videre Vores Prætension i fornævnte Saltsag, udlagte Ørums og Mariagers Klosters Gods og Tiender." Endvidere fik han ved denne Lejlighed noget vestervigsk Bøndergods, som "ham ved Ørum ligger belejligt", samt Fægekornet af Sallingsund, der var bortforpagtet for 118 Rdl.

Klingenberg slap altså nogenlunde fra Saltsagen, men ved andre Processer, især med Marselis' Arvinger, mistede han store Summer, og da han tillige måtte holde Skifte med sin Søn (hans første Hustru var død før 1672, og 1682 giftede han sig med Gjertrud Iserborg, f. 1654, der var hans Søsterdatter), fik denne Søn alt det Ørumske Gods. Klingenberg havde nu kun et holstensk Gods tilbage, og det var oven i Købet delvis pantsat, så det så galt ud med hans Pengesager. I et Kongebrev af 1687 opfordres Klingeborgs Kreditorer til at have Tålmodighed. 1690 gik han Konkurs. Også med Sønnen Poul Klingenberg lå han i Proces. Klingenberg døde og blev begravet på Kirkegården ved Ljorslev Kirke 11te Oktober 1690. Hans Pengesager var ved hans Død i en så fortvivlet Forfatning, at Sønnen ikke turde vedgå Arv og Gæld i Boet.

I et Brev fra hans Søn til Skiftekommissærerne hedder det: "Og som min salig Fader, dengang han kort før end hans dødelige Afgang kom hertil, efter at hans Kreditorer havde taget hans holstenske Gods samt hans Gård i København fra ham, måtte efterlade Størstedelen af hans på samme Steder befundne Mobilier, hvilke begge Dele af Kreditorerne med de derudi befundne Mobilier blev solgte, så kunde jeg ej vide, om mulig i samme Mobilier kunde have været flere Breve."¹³)

Sønnen, *Poul Klingenberg*, der var Assessor i Højesteret, døde som Konferentsråd og var gift første Gang med Edel Elisabeth Bjelke, anden Gang med Ulrica v. Speckhan.

(Selius Marselis døde 1663. Hans Søn Gabriel Marselis døde 1671 ved Selvmord udenfor Hamborg. Han stak sig selv ihjel. Efter andre Kilder skal han være bleven myrdet.)

Poul Klingenberg (sen.) havde i Året 1685 overdraget Ørum til sin Søn Poul Klingenberg (jun.). Denne afstod senere Gården til sin Broder *Henrik Klingenberg*, og da han døde 1716, vedblev hans Enke *Charlotte Amalie Giedde* at besidde Gården. Hun døde 1737, og hendes Børn solgte 1738 eller 1739 Ørum Gård og Gods for 5600 Rdl. til Major *Jens Låsby Moldrup* fra Vestervig Kloster. Han nedbrød det gamle Ørum Slot,

rimeligvis omkring ved År 1748, og flyttede Gården 300 Skridt vest for Åen; det er den nuværende gamle Ørumgård, der har 12 ½ Td. Hartkorn.

Senere blev Ørumgård 1761 incorporeret i det af Jens Låsby Moldrup oprettede Vestervig Stamhus, men da dette ikke vedkommer Ørum Slots Historie, skal vi slutte.

Af det gamle Slot er nu kun Borgpladsen tilbage. I Fjor (1914) blev der i videnskabeligt øjemed foretaget en Gravning på Stedet. Det er muligt, at der ved sådanne Undersøgelser kan findes mange interessante Ting og Minder fra Fortiden. I Danske Atlas fortæles, at 1730 fandt man ved Gravning i Borggården et gammelt Harnisk, hvoraf Hjælmen og Bryststykket var hele.

I den nærliggende Ørum Kirke findes kun én Ligsten over Mænd fra Ørum Slot. Det er en rødlig Sandsten med følgende Indskrift:

"Her vnder denne hviggen Steen hviler S. Niels Larssøns Been på Ørum Slot, som Skrifuer vår och detz Forvalter på tiend År, der hand af Dage nv vår mæt och meget Svaghed gandske træt i Herren den siett Octobris Dag bortsof med Glæd och god Behag segsten hvnder 60 och fem: hannem gif Gvd det ævig Hiem."

En stille, mild Sommeraften nede ved Åen, der løber forbi det gamle Voldsted, hvor Ørum Slot har ligget, medens de mange Århundreder skiftede

Tågen, Mosekonens Bryg, glider stille hen over den fugtige Engbund og ligesom samler sig omkring den gamle Vold. I Månestrålernes Sølvglans får de lette Tåger både Form og Liv, og for vor Sjæls indre Øje fremtrylles det gamle Slot, således som det stod for Århundreder siden; men der er en underlig mat og uvirkelig Farvetone over Billedet, og et let Vindpust jager Nattetågens Fantasibilleder på Flugt. Kuldegysende forlader vi det Sted, der er så rigt på Fortidsminder, og vender tilbage til de levendes Boliger, thi af det gamle Ørum Slot er der kun en nøgen Jordvold tilbage. Men den Svundne Tid har ikke været forgæves, for selv om også vore Navne skal dø og glemmes af de kommende Slægter, lever vi dog videre i Evighedslandet og vi næres og udvikles stadig til større Fuldkommenhed og Lykke. Så kan vi forstå, at de gamle henfarnede har ikke levet forgæves.

Men hver Nat, når Naturen er tyst og stille, samler sig ligesom et Mindesløb omkring den gamle Slots vold, medens Åen luller sig stille og lydøst forbi. De mange Fortidsskikkelser, der drages hen til dette minderige Sted, må ikke forstyrres

(Historisk Årbog for Thisted amt 1916, side 3-38)

¹³ Fr. Olsen: det danske Postvæsen.